

Živeti z gozdom

Ob kočevski razstavi o gozdu in ljudeh

Prof. dr. Boštjan ANKO

Ob mednarodnem letu gozdov so v Pokrajinskem muzeju Kočevje 25. novembra lani odprli razstavo s pomenljivim naslovom *Živeti z gozdom*, Gozdnogospodarsko območje Kočevje, odprta pa bo do 11. septembra letos. Njen del je od letošnjega marca do konca leta postavljen tudi v avli Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v Ljubljani.

V času agresivnega komuniciranja so umirjene predstavitve našega gozda in gozdarstva, ki bi navajale na premišljanje, redke. Kočevska razstava je preveč nenavadna in zanimiva, da bi smela mimo nas neopazena. Za javnost poučna, za stroko izzivalno postavlja vrsto vprašanj, mimo katerih ne bi smela nobena od prihodnjih razstav s podobno tematiko.

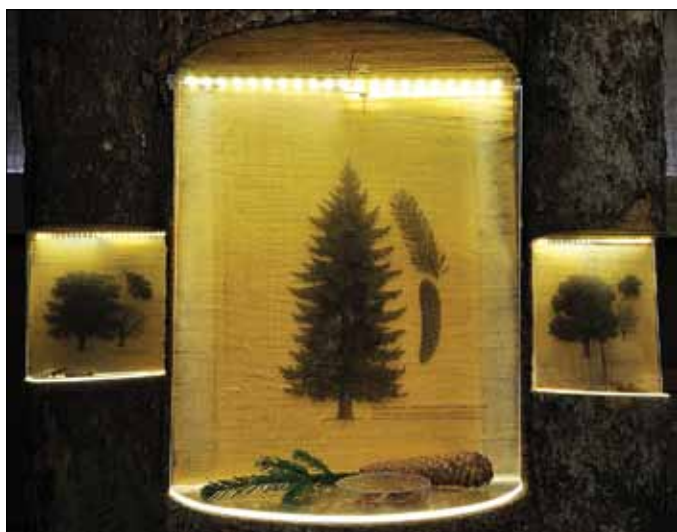
Sama vsebina razstave je na prvi pogled standardna in njena usmerjenost tradicionalno naravoslovna in zgodovinska. Vendar hkrati načenja tudi vprašanja žive, odmirajoče in pravkar odmrle

kulturne dediščine, ki jo ljudem zapušča sobivanje z gozdom.

Predstavitveno najmočnejši je zagotovo vstopni prostor: odpreš vrata in se znajdeš pred trohnečim (pa še kako živim) ležečim bukovim deblom, poraslim z mahom in paprotmi, ki obiskovalca loči od velike stenske povečave gozdnega prizora iz Rajhenavskega gozda. Na visečem stropu lebdi domiselni pogled v pragozdne krošnje. Nasploh je vhodna avla polna izvirnih predstavitvenih idej – od neposredno potiskanih panojev iz surove iverice, steklenih kubusov s talnimi profili, kjer rastejo mlada drevesca, do tehnično izjemno zahtevne domišljene postavitve trimetrskih, 30 cm debelih debel drevesnih vrst, ki so na Kočevskem najpogostejše.

Nasploh razpoložljivi prostori postavitvi razstave niso bili najprijaznejši, vendar je avtorica razstave, kustodinja Vesna Jerbič Perko (sicer geografinja), dobro ujela dinamiko, ki jo dajejo. Prehodni vstopni avli sledi drugi prostor (»predavalnica«), ki se

še najbolj ponuja standardni muzejski postavitvi: vitrine, panoji, imenitna maketa parne žage na Rogu, od katere je ostalo le nekaj žaginih listov, kladiv, fotografij ... Pa izdelki iz Glažute, steklene vodovodne cevi iz Mačkovca in na koncu prerez 280-letne jelke, ki opominja, da drevesa rastejo po svojih večnih zakonih, medtem ko se človek in njegove skupnosti nenehno spreminjajo.

Postavitveno najmanj hvaležno je stopnišče, ki vodi do gornjega razstavnega prostora. Avtorica ga je izkoristila za predstavitev številnih gozdnih poti, s katerimi kočevski gozdarji gozd približujejo laikom danes. Po stopnicah vodijo sledi divjadi, ki so jih oblikovali šolski otroci, mimo informacijskih tabel, kakršne srečamo tudi v gozdu: Kostelske pešpoti, Borovška naravoslovna pot, pešpoti na

Stojni, Rožni studenec, Roška pot ... Tu so obiskovalcem na voljo tudi zgibanke o poteh; brez pojasnil – tiha povabila v gozd. Niso nastala naenkrat – prav za leto gozdov, ampak načrtno nastajajo že poldrugo desetletje.

Na koncu stopnišča je eden najzanimivejših eksponatov – Slovar (okrog tristo tih) gozdarskih izrazov. Da, to je tista živa kulturna dediščina, o kateri zadnje čase toliko govorimo. Pri njenem reševanju/zbiranju so sodelovali gozdarji v vseh krajevnih enotah območja. Nenavadne besede slovenskega, mnogokrat tudi kočevsko-nemškega in sosednjega hrvaškega zvena, ki umirajo z odhajajočo generacijo.

Na podestu pred zadnjim razstavnim prostorom je skladovalnica drv; dokaj poguma je bilo treba za njeno postavitve, a učinek je dober: tako domače deluje. Če smo realni, so drva še vedno (žal) za mnoge najkonkretnjša vez z gozdom; kot malokje v Sloveniji so od Žlebiča do Kočevja pred hišami kupi bukovih hlodov, ki ne vedo za naftno krizo ...

V zadnjem prostoru zašumi pod nogami suho listje. (Ko se zdrobi, ga zamejnajo). Razstavni prizor, ki ga zamejuje velika panorama iz okolice Koblarjev, je namenjen ogledu: kožarka, ob njo prislonjeno kolo. V katalogu piše: »Oglarjevo kolo, druga polovica 20. stoletja, material: kovina, guma, plastika; d. 189 cm, š. 60 cm, v. 100 cm; zasebna last.« Bicikel, s katerim smo se na taksaciji toliko prevozili, je postal muzejski eksponat; pa »Oglarjev klobuk; druga polovica 20. stoletja; material: klobučevina, tkanina; d. 26 cm, v. 26 cm; zasebna last.« Kdo še hodi v gozd s klobukom? Pred očmi se človeku sama od sebe izriše galerija zgaranih kosmatih obrazov pod takimi klobuki, z brčicami in živimi očmi. Pomešata se zgodovina in nostalgija.

Zadnja je ambientalna postavitve gozda s (suho – pa kaj potem, kolikokrat so suhe) kalužo s sledmi divjadi. Z mahom obrasla jelenova lobanja – ne le kroglja, tudi naravna smrt ima še mesto v življenju divjadi. Divjad: nič nagačenega in (kot po navadi) v ospredje postavljenega. Slike živali se nevsiljivo stapljajo z gozdnim prizorom; skoraj tako kot v naravi. Seveda je žival del gozda in lov del bivanja v gozdu, pa vendar ob tej postavitvi lova sploh ni mogoče zgrešiti.

Na koncu se znajdeš pred vrati, ki vodijo naprej, pa jih zato ni bilo mogoče prekriti z gozdno panoramo. Človeka ima, da bi jih odprl in pogledal, kako z gozdom živimo danes, kako bomo živeli jutri, kako bo s funkcijami gozda ...

Ob bogatiji, ki jo o človeku in gozdu razgrinja kočevska razstava, se človek nehotе vpraša o končnem pomenu podobnih razstav nasploh: zabavati, poučevati, promovirati dano ustanovo, gozd, gozdarstvo? Vsega po malem – predvsem pa navajati k premišljevanju; to naj bi bil njihov zadnji in najvišji cilj.

Živeti z gozdom. Kdaj? Včeraj, danes, jutri? »Živeti« je dvosmeren odnos. Ne oblikuje le človek gozda, ampak tudi gozd človeka. Kako, koliko? O prvem gozdarji vemo marsikaj, o drugem zelo malo. In to stroki škoduje. Naj o tem spregovorijo

drugi, ki gozd in gozdarje gledajo z neke drugačne perspektive. V Kočevju so napravili prvi korak v to smer – menda prvi pri nas. Doslej smo podobne razstave vselej postavljali gozdarji sami, ker »te reči pač najboljše poznamo.« Pa jih res? Morda je ta prvi korak res še malo negotov in razstava bi navsezadnje lahko nosila tudi naslov Kako smo živeli z gozdom. Dandanes tudi na Kočevskem le še malokdo ve, kaj je »narba«, »bokavnica« ali »klibar.« Oglarja s tistim biciklom in klobukom »iz druge polovice 20. stoletja« žal tudi ni več. Prav nihče več ne ve, čemu je služila razstavljena »retorta za oglarsko kopo.« Žagarjev, oglarjev, furmanov in glažutarjev ni več.

In kako živimo z gozdom dandanes? Lesno bogastvo ostaja stalnica. V gozd so prišli rekreativci. Lovcev je več in drugačni so. Gozd – še posebno kočevski – mnogim ni le kraj miru in lepote, ampak tudi kraj groze in bolečih spominov. Senca zaprtega območja je še med ljudmi. Mnogi se spominjajo tudi priprav na osamosvojitve. Splošna raba »zaščiten kot kočevski medved« je postala vseslovenska. Počasi prodira prepričanje, da so ta gozdna prostranstva izredna zakladnica biotske pestrosti. Mnogi upajo, da bo enkrat le ustanovljen kočevski naravni park; drugi si ne želijo nikakršnih »parkov« več. Vse to (in še

marsikaj) bi morda lahko bile teme za naslednjo razstavo Živeti z gozdom – ne kjer koli, ampak prav na Kočevskem.

Kaj pa jutri? Človek stopi v razstavo in misli, da bo še enkrat izvedel »vse o gozdu,« odide pa z nejasnim, a gotovim spoznanjem, da je tudi gozd oblikoval človeka in da je ravno kočevsko porajanje kulture gozda nasilno prekinil niz neomenjenih dogodkov – tudi obdobje industrializacije, ki v tem trenutku nekako izzveneva. Je potlej taka razstava tudi izziv za Kočevsko, da prav gozd v večji meri znova vključi v razmislek o svoji prihodnosti? To je navsezadnje razmislek, ki bi bil potreben vsej Sloveniji – na Kočevskem je ta potrebnost le še posebno izražena.

Razstavo spremlja naravnost razkošen katalog z več kot sto barvnimi fotografijami in tematskimi kartami. Besedila zanj je prispevala plejada kočevskih gozdarjev – skupaj z avtorico razstave, ki ga je tudi uredila. Obsežna (80 str.) publikacija je dragocen poklon kočevskim gozdomom in Kočevjarjem.

Katalog je založil Pokrajinski muzej Kočevje.

Tu se ponavadi zapisi o razstavah končajo; tokrat ne: Pokrajinski muzej Kočevje je 17. maja letos za razstavo prejel Valvasorjevo priznanje za leto 2010. To je najvišje strokovno priznanje za izjemne dosežke v muzejstvu. Seveda velja priznanje predvsem avtorici ge. Vesni Jerbič Perko in njenim najožjim sodelavcem. Vendar ona skromno pravi, da je pri pripravi sodelovalo okrog sedemdeset ljudi – pa najbrž niso bili sami: vsekočevski projekt? Nihče ni štel ur in meril zaslug. Tako nastajajo resnični uspehi. In ko vprašaš za denar, direktor muzeja Ivan Kordiš omeni številko, ob kateri bi bilo komu najbrž nerodno: za tako malo denarja je mogoče nagravajo razstavo postaviti le v okolju, ki resnično živi z gozdom – ali, kot pravi vodja OE ZGS Kočevje, mag. Bojan Kocjan. »Če je cilj jasno postavljen in s korektnim sodelovanjem vseh partnerjev, se da izpeljati še tako zahteven projekt.« Očitno res.

Mednarodno leto gozdov 2011 – Aktivno gozdarstvo za sodobno družbo

V počastitev Mednarodnega leta gozdov je 27. maja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije, Gozdarskim inštitutom Slovenije, Mestno občino Ljubljana, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije organiziralo osrednjo gozdarsko prireditev. Po svečani otvoritvi in nagovorih številnih gostov pred poslopjem Gozdarskega inštituta so se številni udeleženci lahko podali na ogled tematske krožne poti po Rožniku. Namen gozdarske tematske poti, ki je bila žal le ta dan odprta med 10 in 17 uro, je bila prikazati čim širšemu krogu ljudi, da je potrebno z gozdom gospodariti načrtno, strokovno in trajnostno.

Pa se še mi sprehodimo po tej poti:

T1 – deležniki v gozdarstvu

Z gozdom, gozdarstvom in lastniki je povezanih veliko organizacij, institucij, podjetij, društev in drugih subjektov. Poleg javne gozdarske službe, podjetij, lastnikov gozdov v različnih oblikah združevanja, se predstavlja tudi gozdarsko šolstvo, raziskovalna dejavnost in drugi deležniki.

T2 – raziskovalna delavnost

Osnova razvoja in delovanja stroke je raziskovalna dejavnost. Kot primer te je možno videti izvajanje monitoringa razvoja gozda, ki poteka neposredno v gozdu v bližini gozdarskega inštituta Slovenije.

T3 – gojenje gozdov, obnova gozda s sadnjo

Osrednja dejavnost gozdarstva je gojenje gozdov, s katerim trajnostno usmerjamo gospodarjenje z gozdovi. Delo temelji na gozdno gojitvenem načrtovanju. Kot enega od gojitvenih ukrepov prikazujemo obnovo gozda s sadnjo s posaditvijo rastišču ustreznimi drevesnimi vrstami.

T4 – gozdnogospodarsko načrtovanje

V Sloveniji se ponašamo z več stoletno tradicijo načrtnega sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Osnova načrtnemu gospodarjenju so gozdnogospodarski načrti, ki jih izdeluje Zavod za gozdove Slovenije. Zavod za gozdove Slovenije je pristojen tudi za izdajo soglasij za posege v gozd in gozdni prostor.

T5 – varstvo gozdov, bolezni gozdnega drevja
Drevesa in gozdovi so živ organizem in kot taki so podvrženi raznim boleznim in napadom škodljivcev, ki jih je potrebno poznati, da bi lahko ustrezno ukrepali. Predstavljeni so najpogostejši škodljivi organizmi ter ukrepi, kako preprečiti večje obsege škod.

T6 – izbira drevja za posek

Praviloma je lahko drevo posekano le, če ga predhodno označi gozdarski strokovnjak, ki v sodelovanju z lastnikom gozda izvede skupno izbiro drevja za posek. Na točki je prikazan postopek izbire drevja za posek, obiskovalci pa se bodo lahko tudi sami poskusili v tem opravilu.

T7 – varno delo v gozdu

Sečnja in spravilo lesa sta ena najnevarnejših del, pri katerih se ponesreči veliko lastnikov gozdov. Pri tem je eden glavnih vzrokov v tem, da izvajalci del ne uporabljajo osebne varovalne opreme. Pomen te opreme za varno delo v gozdu je nazorno prikazan s strani usposobljenih inštruktorjev.

T8 – gašenje gozdnih požarov

S pojavom klimatskih sprememb se je močno povečala možnost gozdnih požarov, ki predstavljajo nevarnost za gozdove in tudi za druge dobrine. V bližini mesta, kjer je bil tak požar pred leti, bodo gasilci predstavili opremo in načine gašenja požarov v gozdovih.

T9 – gozdno gradbeništvo

Če želimo z gozdom gospodariti, ga negovati in na koncu pridobiti les, je potrebno gozdove odpreti z gozdnimi prometnicami – gozdnimi vlakami, po katerih se vlači les in gozda in gozdnimi cestami, ki omogočajo izvoz lesa iz gozda. Gozdarstvo je močno prisotno tudi pri urejanju hudourniških območij in sanaciji plazov.

T10 – gozdna pedagogika, poučna funkcija gozda

Gozd nas lahko tudi veliko nauči, le prisluhniti mu je potrebno. Gozdna pedagogika poskuša prav na ta način približati gozdove obiskovalcem, ki bodo na delavnicah poskušali spoznati še druge dimenzije gozdov.

T11 – gozd iz živali, lovstvo

Sestavni del gozdnega ekosistema so tudi prostoživeče živali, brez katerih naravnega ravnovesja v gozdovih ne bi bilo. Tudi s to komponento

Minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano D. Židan.

gozda je potrebno načrtno upravljati in trajnostno gospodariti, za kar se izdelujejo lovsko upravljavski načrti, ki jih izvajajo upravljavci lovišč in lovišč s posebnim namenom.

T12 – vloge gozdov

Poleg lesa nam gozdovi zagotavljajo tudi vrsto drugih vlog – funkcij. Brez gozdov ne bi imeli čiste pitne vode, zrak bi bil slabši, nudijo nam zaščito pred erozijo, neprecenljiva je njihova vloga za rekreacijo, brez njih ne bi bilo prelepe slovenske krajine. Te in še druge vloge gozdov bodo predstavljene ob vodnem zajetju.

T13 – merjenje dreves in sestojev, gozdna inventura

Če želimo vedeti, s kakšnimi potenciali v gozdovih razpolagamo, kakšno je njihovo stanje, v katero smer teče njihov razvoj, je potrebno gozdove izmeriti. Prikazani so načini meritev, merjenje debelin in višin gozdnega drevja ter metode, ki racionalno omogočajo pridobivanje podatkov o gozdovih.

T14 – nega mladega gozda

Najbolj intenzivni ukrepi pri razvoju gozda potekajo v njegovih najmlajših razvojnih fazah,

Osrednje prireditve sta se udeležila ministra R. Žarnić in D. Židan.

gozdarji jih imenujejo mladje, gošča in letvenjak. Kot pri vzgoji otroka velja tudi v gozdu, da se tu odloča njegova prihodnost. Prikazani bodo ukrepi nege v mladju in gošči.

T15 – stare oblike sečnje in spravila

Preden je v gozdove vstopila mehanizacija, so drevesa sekali ročno, iz gozda pa les vlačili z živalmi. Še danes obstajajo skupine, ki lahko predstavijo tak način dela, ki ni nikoli popolnoma izginilo iz slovenskih gozdov. Prikazano bo spravilo lesa s konji, ročna obdelava lesa in prikaz domačih lesnih izdelkov.

T16 – sečnja in spravilo

Sečnja in spravilo lesa nista le ukrepa, s katerima pridobimo les, ampak sta tudi gojitveni ukrep. Les je vsestranski material, brez katerega si človekovega življenja ne moremo predstavljati, postaja pa vedno bolj pomemben tudi v zmanjševanju posledic klimatskih sprememb. Na tej točki bomo občasno posekali drevo, zato prosimo obiskovalce, da upoštevajo opozorila organizatorjev.

T17 – gozdni lesni proizvodi (les, biomasa)

Končni proizvod gozda je les, ki ga pridobimo v obliki hlodov, tramov, lesa za kurjavo, lesnih sekancev. Prikazani so hlodi raznih kvalitetenih razredov ter izdelava lesnih sekancev kot eno najpopularnejših oblik lesne biomase.